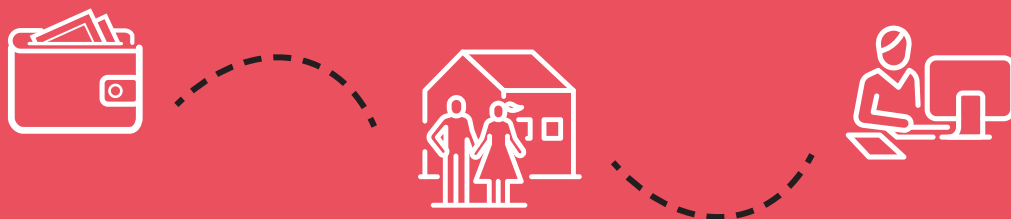

Zašto ovo nismo učili u školi?

ODLUKE ZA USPJEŠNO UPRAVLJANJE NOVCEM
U VAŽNIM ŽIVOTNIM DOGAĐAJIMA

Zagreb, 2021.

Izdavač: Štedopis, Institut za financijsko obrazovanje Zagreb
Urednica: Marina Ralašić

Grafičko oblikovanje i dizajn naslovnice: Nela Marušić, O,ne d.o.o., Zagreb

Ova online publikacija je izrađena uz financijsku podršku Grada Zagreba. Sadržaj je u isključivoj odgovornosti Štedopisa i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Grada Zagreba.

Sadržaj publikacije realiziran je uz potporu Addiko banke. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Štedopisa i ni na koji ne odražava gledišta Addiko banke.

©Štedopis 2021.

Sva prava pridržana. Dopušteno je koristiti sadržaj za poučavanje i uz navođenje izvora.

Odricanje od odgovornosti:

Cilj ove publikacije je povećati financijsku pismenost građana i motivirati ih na odgovorno financijsko ponašanje u upravljanju osobnim financijama i korištenju financijskim proizvodima i uslugama.

Tekstovi nisu financijski savjeti i ne mogu se koristiti kao preporuke za ulaganja ili odabir financijskih proizvoda i usluga.

Svaki događaj u životu je jedinstven, ali zajedničko im je što je većina povezana s novcem. Način na koji zadovoljavamo potrebe i ostvarujemo želje utječe na kvalitetu života i financijsku budućnost pojedinca i obitelji. Upišujete fakultet? Za to vam treba novac. Dobili ste prvi posao i započinjete samostalan život, razmišljate unajmiti ili kupiti stan? Odredili ste datum vjenčanja i planirate koliko možete potrošiti? To su neka od pitanja s kojima ćete se susresti tijekom života, zato morate biti spremni na njih odgovoriti bez stresa i prekomjernog zaduživanja.

Sadržaj

Prvi posao

Dobili ste prvu plaću? Čestitamo!	4
Znate kolika vam je plaća?	7
Razlikujte potrebe od želja	10
Tri koraka do realnog proračuna	11
5 metoda vođenja proračuna	14
Financijski ciljevi: Iz namjere u djela	16
Kao da sutra ne postoji	17

Stan i automobil

5 pitanja prije nego što kupite automobil	19
Kako vas štiti autoosiguranje	23
Kupiti ili unajmiti stan	24
Stambeni kredit	26
Što je bolje: fiksna ili promjenjiva kamatna stopa	29
Oprez s brzim kreditima	31

Vjenčanje

Pet savjeta za financijski stabilan brak	33
Planiranje vjenčanja	36
Moj, tvoj, naš račun	37
Kako odlučivati zajedno	38
Za miran san – dobar kućni proračun	41

Obiteljske financije

1. Izračunajte svoju financijsku situaciju	42
2. Umirovljenje ne mora biti skupo	46
3. Briga za stare roditelje	48
4. Oporuke i što trebate znati	50

Životni događaji

Prvi posao

Dobili ste prvu plaću? Čestitamo!

Vaš vam posao nudi nevjerojatnu mogućnost da svoju financijsku budućnost planirate na ispravan način. Sada ste financijski spremni suočiti se sa svime što vam život sprema, a mi vam donosimo 7 najvažnijih stvari za pametno upravljanje svojim novcem.

Redovni mjesečni prihod omogućit će vam da se financijski osamostalite, što znači da ste od sada pa nadalje samo vi odgovorni kako upravljate svojim novcem.

Najvažnije stvari koje biste trebali znati o ispravnom upravljanju novcem su sljedeće:

1. Živite u skladu sa svojim mogućnostima

Jedna od najvećih financijskih pogrešaka većine ljudi – prekomjerna potrošnja, naročito je izražena kod prvog zaposlenja kada veći iznos novca po prvi puta vidite na svojem računu pa se lakše prepustiti „čarima“ impulzivne potrošnje. Kontrolirajte impuls da otrčite u šoping centar i kupite novu plazmu, tablet ili pametni telefon, mislite na svoje prioritete, a želje ispunite tek kada ste podmirili svoje potrebe.

Novi zaposlenici trebali bi biti jako oprezni da ne upadnu u zamku prekomjerne potrošnje samo zato što im je banka na temelju plaće odobrila dopušteno prekoračenje ili kreditnu karticu. Bolje je pričekati s većom kupovinom dok ne kumulirate štednju.

Život u skladu s mogućnostima jedini je način da ostvarite financijsku slobodu, a prvi korak je stvaranje osobnog proračuna.

2. Proračun

Kreiranje proračuna je definiranje vaših prihoda i rashoda kako biste znali koliko točno novca imate na raspolaganju i gdje ga trošite.

Svrha proračuna je da ne trošite više nego što zarađujete i da od svojih prihoda redovito štedite.

Vaš kućni proračun nije ništa drugo nego financijski plan prihoda i rashoda (izdataka) u određenom budućem razdoblju, mjesecu ili godini. Za njegovu izradu potrebno je pratiti i bilježiti sve prihode, rashode i druge izdatke kako biste dobili pravu sliku svoje potrošnje.

3. Već s prvim zaposlenjem štedite za starost

U mirovini trebate najmanje 70% trenutne plaće za život, a dobit ćete manje od 50%, u najboljem slučaju. Zato je mirovinska štednja danas najvažnije ulaganje za godine kada ćete biti financijski najranjiviji.

Mogućnosti štednje za mirovinu su različite (npr. životno osiguranje i dr.), a oblik štednje posebno namijenjen osiguranju životnog standarda za vrijeme umirovljenja je dobrovoljna mirovinska štednja (tzv. treći stup).

Svi oblici štednje za starost imaju smisla ako donose prinos veći od stope inflacije jer se samo tako čuva i oplođuje vrijednost vaše dugoročne štednje.

4. Fond za nepredvidive situacije

Štednja za „crne dane“ namijenjena je pokrivanju iznenadnih troškova kao što su otkaz, smanjenje plaće, bolest, nesposobnost za rad i sl.

Vaš krajnji cilj trebao bi biti iznos koji će pokriti vaše uobičajene izdatke (uključujući i eventualne otplate kredita) u razdoblju od 6 mjeseci. Dakle, ako mjesečno trošite 6000 kn, u fondu za crne dane trebali biste imati 36.000 kn. Čak i samo 200 kuna mjesečno je dobar početak štednje za iznenadne troškove.

Najlakši način štednje za „crne dane“ je da u vašoj banci ugovorite trajni nalog kojim će se dio plaće automatski uplaćivati na štedni račun. Tako ne-

Zašto ovo nismo učili u školi?

ćete svakog mjeseca o tome razmišljati, a manja je i vjerojatnost da taj novac potrošite za nešto drugo.

5. Razmotrite ulaganja

Razlika je između štednje i ulaganja u vremenu; naime, ulaganja su obično isplativa na dulji rok. Od ulaganja očekujemo zaradu koja je veća od iznosa novca koji smo početno uložili.

Važno je razumjeti da pri ulaganju rezultat može biti i zarada, ali i gubitak.

Većina ljudi nema potrebno investicijsko znanje i iskustvo da bi samostalno kupovali dionice, pa mogu ulagati u investicijski fond. Tada kupujete udio u tom fondu. Investicijski fond ulaže umjesto vas u različite dionice i one čine portfelj fonda – no vrijednost se portfelja mijenja zbog raznih tržišnih kretanja. Kako se mijenja vrijednost, mijenja se i cijena vašeg udjela u fondu.

O mogućnostima ulaganja educirajte se na internetskim stranicama Hrvatske agencije za nadzor financijskim uslugama <https://www.novaczasutra.hr>

6. Ne zaboravite na osiguranje

Osiguranje je način da smanjite mogući financijski gubitak ili nevolju. Pomaže vam da platite troškove zbog neočekivanih događaja, odnosno rizika koji ugrožavaju vaš život, zdravlje ili imovinu.

Stoga provjerite sa svojim poslodavcem imate li neko osiguranje kao zaposlenik, a ako nemate, onda odaberite policu osiguranja sukladno vašim potrebama koje se s vremenom mogu promijeniti.

Imate li novi automobil, poželjno je ugovoriti dobrovoljno kasko osiguranje. Ako ste podstanar, ugovorite osiguranje svojih stvari u unajmljenom stanu jer niste osigurani policom osiguranja vlasnika stana, kao što većina podstanara misli.

Ako pak živite u vlastitom stanu, već za mali iznos od oko 30 kuna mjesečno možete osigurati imovinu od neplaniranih događaja kao što su provala, poplava i sl.

7. Vodite računa o svojoj poreznoj poziciji

Ne zaboravite porez, ali vodite računa i o razlikama u poreznom tretmanu na dohotke od različitih oblika financijske ili realne imovine.

Na plaće iz radnog odnosa plaća se porez na dohodak od nesamostalnog rada, gdje ovisno o visini porezne osnovice pojedinca može zahvatiti niža ili viša porezna stopa.

Dividende, kao i kamate na štednju (u bankama, stambenim štedionicama i slično) oporezuju se kao dohodak od kapitala po stopi od 12% (plus prizrez). Tom se stopom oporezuju i kapitalni dobitci (ako svoj dionice, udjele u investicijskim fondovima i sl. prodate u razdoblju kraćem od tri godine od dana stjecanja). Kod životnog osiguranja s obilježjima štednje te dobrovoljnog mirovinskog osiguranja prema postojećoj regulativi nije predviđeno oporezivanje.

Budite spremni na disciplinu i strpljivi – trud će vam se višestruko isplatiti!

Znate kolika vam je plaća?

Kada govorite o plaći, obično mislite na neto nominalnu plaću, iznos koji dobivate na svoj tekući račun svaki mjesec. No postoji i bruto plaća vidljiva na vašem isplatnom listiću ali i realna plaća vidljiva u vašoj kupovnoj moći. Što čini razliku?

Većina ljudi kada primi plaću i platnu listu, gleda jednu stavku – onu koju će dobiti na tekući račun, neto plaću. Međutim, plaća ima i bruto iznos i to ne jedan, nego dva. Malo zaposlenih zna što znači bruto, a što neto, a dobro je znati kolika je vaša ukupna plaća i što se iz nje sve plaća, da biste mogli pratiti plaća li vaš poslodavac sve poreze i doprinose.

Što je brutol

To je iznos na koji se obračunava mirovinsko osiguranje, porezi i prizrez. Računovođe za iznos koji stoji na vrhu vaše platne liste koriste termin brutol.

Radi jednostavnosti prikaza, uzmimo za primjer osobu koja živi u Zagrebu, nema djece niti uzdržavanih članova obitelji i zarađuje prosječnu plaću. Uvijek se polazi od bruto iznosa.

Prosječna mjesečna bruto plaća u Hrvatskoj u 2021. je oko 10 tisuća kn – radi preglednosti, za naš primjer uzmimo da je točno 10.000,00 kn. Od toga iznosa odbiju se doprinosi za mirovinsko osiguranje: 15% za I. stup i 5% za II. stup

Zašto ovo nismo učili u školi?

(stariji zaposlenici se nalaze samo u I. stupu pa se svih 20% uplaćuje u I. stup, što ne mijenja ništa u ovom obračunu).

20% od 10.000,00 kn je 2.000,00 kn stoga nakon što oduzmemo taj iznos od bruto plaće dobijemo 8.000,00 kn (taj se dio zove dohodak). Od dohotka se zatim odbije osobni odbitak (neoporeziva osnovica) koji od početka 2021. iznosi 4.000,00 kn (djeca i uzdržavani članovi mogu ovaj odbitak uvećati, ali kod samca nema uvećanja ovog iznosa). Time dolazimo do porezne osnovice (iznosa na koji se plaća porez) od 4.000,00 kn.

Porez na dohodak se plaća po stopi od 20% na iznose do 30.000,00 kn, te 30% na iznose preko toga. Dakle, u našem primjeru platit ćemo porez na dohodak u iznosu od 800,00 kn (20% od 4.000,00 kn). Porezu na dohodak moramo pridodati i prirez („porez na porez“). S obzirom na to da visina prireza u Zagrebu iznosi 18%, moramo platiti još 144 kn prireza (18% na 800,00 kn). Ukupno, porez i prirez na dohodak u navedenom slučaju iznose 944,00 kn.

Cijeli obračun možemo jasnije vidjeti u tablici:

Primjer obračuna plaće za samca u Zagrebu

Bruto plaća (bruto 1)	10.000,00 kn		
Mirovinsko 1. stup	1.500,00 kn	stopa 15 %	
Mirovinsko 2. stup	500,00 kn	stopa 5 %	
Dohodak	8.000,00 kn		
Osobni odbitak	4.000,00 kn	faktor 1,6	osnovica 2.500,00
Porezna osnovica	4.000,00 kn		
Porez po stopi 20 %	800,00 kn	stopa 20 %	
Porez po stopi 30 %	0,00	stopa 30 %	
Porez ukupno	800,00 kn		
Prirez	144,00 kn	stopa 18 %	osnovica 800,00
Ukupno porez i prirez	944,00 kn		
Neto	7.056,00 kn		
Bruto plaća (bruto 2)	10.000,00 kn		
Doprinos za zdravstveno	1.650,00 kn	stopa 16,5%	
Ukupni trošak plaće	11.650,00 kn	faktor 1,65	

Izvor: kalkulator plaća RRIF

Što je bruto² i što vam govori?

No isplatnoj listi ima i jedan veći iznos, bruto² od 11.650,00 kn. To je iznos kojeg poslodavac mora zaraditi da bi zaposleniku na kraju u ruke došla neto plaća pa vam to pokazuje primjerice i koliko biste vi trebali zaraditi da biste dobili svoju neto plaću da ste sam sebi poslodavac.

Što je nominalna, a što realna plaća?

Nominalna plaća je iznos novčanih jedinica isplaćenih na tekući račun. Realna pokazuje stvarnu kupovnu moć zarađenog novca, odnosno količinu proizvoda i usluga koje možete kupiti svojom plaćom.

Vaša neto plaća uz godišnju stopu inflacije od 2 % (koliko se u Hrvatskoj očekuje 2021. godine) realno će vrijediti 2% manje.

Zato je važno da osim bruto i neto plaće, razlikujete realnu i nominalnu plaću.

Realna plaća je bolji i važniji pokazatelj vrijednosti vaše plaće jer uzima u obzir inflaciju, odnosno rast opće razine cijena. U uvjetima inflacije novac gubi na realnoj vrijednosti pa je nominalna vrijednost veća od realne.

Razlikujte potrebe od želja

S početničkom plaćom nije lako izaći na kraj sa svojim novcem, pogotovo kada ga nemate dovoljno za sve što trebate i želite. No, razlikovanjem potrebe od želja izbjegavate moguće prezaduživanje. Problemi s novcem se kod većine ljudi najčešće javljaju upravo zato što prednost daju željama.

Svaki dan se suočavate s mnogim odlukama. Većina ih je jednostavna, poput onih „Što ću ručati?“ ili „Što ću danas obući?“, no postoje i one složenije: „Koliko novca mogu potrošiti za kupnju hrane ili kupnju cipela?“, „Mogu li si priuštiti odlazak u kino?“ i sl.

Što trebamo, a što želimo?

Potreba predstavlja sve ono što vam je nužno za postojanje i vlastitu dobrobit. Osim osnovnih životnih potreba, postoje i potrebe za obrazovanjem, sportom, odlaskom u kazalište, učenjem stranih jezika i slično.

Želja je, s druge strane, prohtjev za proizvodom ili uslugom koji za nas imaju neku vrijednost.

Na upravljanje osobnim financijama osim količine novca, utječu i vaše osobne vrijednosti, ali i vrijednosti drugih članova obitelji i prijatelja, jer često upravo one određuju vaše ponašanje.

Važno je stoga razviti svijest o onome što vam je uistinu potrebno, a što vam poboljšava kvalitetu života, ali vam nije nužno. Ne prepustite se utjecaju potrošačke kulture koja naše želje predstavlja kao potrebe, što nažalost, često prihvaćamo bez previše razmišljanja.

Prva pomoć za impulzivne potrošače

Emocije i novac međusobno su snažno povezani. Imanje novca je stvar psihologije: što više imamo u novčaniku osjećamo se bolje, sigurnije, stabilnije. Stoga emocije u velikoj mjeri utječu i na to kako ljudi štede i troše novac.

Kad smo pod stresom, kada nam je dosadno ili se želimo oraspoložiti trošimo na ono što nam ne treba. Impulzivna (trenutna) potrošnja obično izaziva kratkoročnu euforiju i osjećaj sreće, međutim, dugoročno može izazvati ozbiljne financijske probleme.

Impulzivna kupnja je svaka neplanirana kupnja bez razmišljanja o mogućim posljedicama na vaš novčanik. Evo kako je izbjeći:

Planirajte kupovinu – prije odlaska u kupovinu popišite ono što trebate i držite se toga popisa.

Odredite „vremenski rok za razmišljanje“ – prespavajte i ujutro razmislite je li vam to što želite kupiti uistinu potrebno.

Pričekajte pad cijena – većina tehnoloških gadgeta najskuplja je odmah nakon prezentacije, pričekajte da im cijena padne.

Odlazite rjeđe u kupovinu – vikendi u šopingu centru s prijateljicom/ prijateljem potiču impulzivnu kupovinu.

Pazite kad kupujete na internetu – Prije klika „kupi“, još jednom bacite pogled na ukupan iznos svoje „košarice“. Kad sve možemo kupiti jednim klikom, okidač za neplaniranu kupnju puno je lakši.

Dugoročno ćete se zaštititi od impulzivne potrošnje tako da se fokusirate na svoje buduće financijske ciljeve, planirajte svoj mjesečni proračun i kontrolirajte kako se držite plana. Kreditne kartice namijenjene su odgovornim potrošačima i najbolji način da se njima tako i koristite je da razumijete svoj stil života – odnosno da razlikujete svoje potrebe od želja.

Tri koraka do realnog proračuna

Gdje odlazi vaš novac? Koliko novaca mjesečno potrošite na izlaske? Koliko trošite za hranu? Točno ćete odgovoriti samo ako pratite i bilježite svoju potrošnju, odnosno ako vodite osobni proračun.

Osobni proračun je sredstvo kojim kontrolirate svoj novac kako bi ga rasporedili na najbolji način i ispunili sve svoje potrebe, želje i ciljeve.

Najjednostavnija proračunska tablica ima dvije kolone u koje upišite troškove (lijevi stupac) i primanja (desni).

Cilj vam je da kad podvučete crtu, imate višak primanja nad troškovima, što znači da možete štedjeti. Poželjno je da taj višak bude 20 posto svih primanja, a može i više.

Da biste u tome bili što uspješniji, slijedite ove korake:

1. Popišite sve svoje troškove

Vodeći detaljan popis svih troškova, točno ćete znati na što trošite svoj novac. Zato, prvo krenite od troškova.

Razne su metode praćenja potrošnje: zapisivanje u rokovnik, u mobitel, čuvanje svih računa i druge. No bez obzira na način praćenja, važno je da svaki trošak, čak i onaj najmanji, uvijek zabilježite. Najlakše ćete to učiniti ako troškove razvrstate prema stavkama namjene (primjerice: troškovi stanovanja, hranu, prijevoz, režije, osobnu higijenu, odlasci na kavu, izdatci za otplatu kredita i sl.).

Budite iskreni prema sebi, detaljno i stvarno popišite sve na što trošite novac. Nemojte zaboraviti na račune koje plaćate dva puta ili jednom godišnje, poput cijepjenja vašega psića ili članarine u sportskom klubu.

Općenito, postoje dvije vrste troškova: nužni (stanovanje, hrana, odjeća, obuća i obrazovanje, ako se još školujete) i oni koji nisu nužni (download muzike ili rođendanski pokloni).

Pratite sve svoje troškove, bilo da se radi o kupnji na karticu ili na podizanje gotovine s bankovnog računa. Ako ugovorite uslugu e/m bankarstva u svakom trenutku možete vidjeti kada, koliko i na što ste potrošili novac.

2. Popišite primanja, preispitajte troškove i odredite prioritete

Kada ste popisali sve na što trošite novac, već ste na pola puta da kontrolirate svoje osobne financije. Usporedite svoje rashode s prihodom. Da li su rashodi veći? Ako jesu, morate odrediti prioritete troškovima – dati prednost onima koji su najvažniji.

Nužni troškovi – hrana i stanovanje su najvažniji. Morate jesti i imati krov nad glavom. Ali, što je sa svakodnevnim ispijanjem pića s prijateljima u kafi-

ću, članarinom u fitnessu i odlaskom frizeru? Ako je zbog toga vaš proračun u minusu, možda se tih troškova za sada morate odreći.

3. Ne zaboravite štedjeti

Uspjeli ste uskladiti prihode s rashodima. Jeste li predvidjeli štednju za budućnost?

Zato u svoj plan osobnog proračuna morate dodati stavku „štednja“. Opće pravilo je da bi trebalo štedjeti 20 posto mjesečnog prihoda. Ako ne uspijete, još jednom preispitajte troškove.

Plan osobnog proračuna počinje s određivanjem cilja a taj je – da vaši prihodi budu veći od rashoda. Ako pametno upravljate svojim novcem, imat ćete višak novca (suficit) i sigurniju financijsku budućnost. U protivnom, imate manjak novca (deficit) i brige kako platiti račune i vratiti dugove.

Upamtite: osobnim proračunom vi kontrolirate novac, a ne on vas.

Držite se svojega plana. Proračun je vama na pomoć. Jednom kad ga napravite, kontrolirajte kako vam ide.

Osobni proračun možete raditi u kratkom roku (mjesečno) ili dugoročno (polugodišnje, godišnje). Kada planirate mjesečno, ne zaboravite na godišnje troškove. Naime, tijekom godine postoje razlike u visini troškova života, troškovi grijanja su veći u zimskim mjesecima, a u ljetnim ćete imati dodatne troškove godišnjeg odmora. Stoga se štednja iz jednog mjeseca treba vremenski rasporediti za potrošnju u drugom mjesecu.

5 metoda vođenja proračuna

Ovo je najčešćih metoda vođenja proračuna za različite tipove ljudi, a koju god izabrali, važno je samo da redovito bilježite i pratite svoju potrošnju.

Metoda 50-30-20

To je jednostavna metoda dobra za početnike koji nemaju iskustva u bilježenju i praćenju svojih troškova. Jednostavna je, sa samo tri vrste troškova: potrebe-želje-uštede, a zahtijeva najmanje vremena za praćenje i kontrolu jeste li unutar zadanih postotaka. Kod te metode 50 % vašeg dohotka odgovara potrebama (nužni životni troškovi poput hrane, stanovanje, odjeće i sl.), 30 % željama (troškovi izlazaka, putovanja i sl.), a 20 % otplati duga (ako ga imate) i štednji (za ostvarenje svojeg cilja, stvaranje fonda za nepredvidive situacije i mirovinu).

Međutim, tijekom pandemije koronavirusa ova metoda možda nije najbolja. U najmanju ruku, postoci su se možda morali promijeniti, ulažući više u potrebe i štednju ako se prihod smanjio ili se povećala nesigurnost u pogledu budućih prihoda.

Metoda temeljena na nuli

Ovim načinom raspoređujete svaku zarađenu kunu za određeni trošak. Na kraju mjeseca trebali biste imati nula kuna jer ste ih rasporedili u sve kategorije troškova ili štednje. Budući da se svaka kuna svrstava u određenu kategoriju, takvo vođenje proračuna može pomoći u identificiranju područja u kojima prekomjerno trošite, stoga vam pomaže da to spriječite. Ako trošite više nego što zarađujete, ova vam metoda može pomoći da odredite gdje vam novac ide.

Kako se to radi? Prvo izračunajte svoj mjesečni prihod, a onda napravite popis svih kategorija na koje trošite novac, poput hrane, zabave i prijevoza, te svakoj dodijelite određeni iznos.

Ako primjerice zarađujete 7000 kuna mjesečno, cilj je da vam nakon unosa svih troškova ostane nula kuna.

Na primjer, izdvojite 1000 kuna za stanarinu, 1600 za režije i hranu, 1000 za štednju i tako dalje, dok se ne potroši cijeli vaš mjesečni prihod. Preporučuje

se da u kategoriju troškova uključite i štednju ili dug koji otplaćujete, a ne da čekate iznos koji će vam preostati na kraju.

Kada uskladite svoje prihode s troškovima, na nuli ste. Mnogima tada ne ostaje ništa za štednju. Zato u kategoriju troškova uključiti i štednju ili dug koji otplaćujete, a ne da čekate iznos koji vam preostaje na kraju mjeseca.

Osobito je važno da popišete i one manje troškove poput parkinga i sl. koji se mogu pretvoriti u veći iznos i ako nisu uključeni u kategoriju troškova, mogu ugroziti ispunjenje vaših financijskih ciljeva.

Ova je metoda fleksibilna jer svakog mjeseca možete prilagoditi kategorije svog proračuna svojim specifičnim potrebama u to vrijeme.

Metoda po stavkama

To je tradicionalna metoda proračuna. Izradite proračunsku tablicu sa svakom kategorijom prihoda i troškova i popunite brojke na temelju iskustva. Ta metoda vam omogućuje da s vremenom pratite trendove u kategorijama svoje potrošnje, no zahtjeva više vremena i detalja pa mnogi odustanu od tog procesa.

Metoda omotnica

Metoda omotnice je metoda stare škole u vremenima kada su se ljudi uglavnom služili gotovinom. Korisna je za ljude koji lako dolaze u iskušenje da pretjerano troše. Korištenjem kuverta s gotovinom za svaku kategoriju troška ne možete potrošiti više nego imate, pod uvjetom da ne koristite druge omotnice nakon što je omotnica za određenu kategoriju troška prazna (i da ne izvlačite kreditnu karticu.)

Metoda 5 minuta na dan

Napravite popis svih svojih mjesečnih računa i zabilježite datum kada će biti plaćeni. To možete učiniti kroz sustav elektronskog ili mobilnog bankarstva. Svakodnevno provjeravajte stanje na tekućem računu, provjerite što je plaćeno i što će se još uplatiti, kako biste bili sigurni da će saldo pokriti nadolazeća plaćanja. Odlučite o iznosu koji ćete ostaviti na tekućem računu, a višak premjestite u štednju (automatizirajte kroz trajni nalog).

Kojom se god metodom koristili, važno je da se uporni i dosljedni na putu prema svojim zacrtanim ciljevima!

Financijski ciljevi: Iz namjere u djela

Koji god bio vaš cilj, novac je bitan dio vašeg plana. Ciljeve je vrlo važno ispravno postaviti. U protivnom, nećete ga ostvariti.

Želite kupiti automobil ili si priuštiti putovanje u Pariz? Naučiti još jedan strani jezik ili kupiti računalo? Koji god bio vaš cilj, novac je bitan dio vašeg plana. Ono što želite ozbiljno postići, morate i ozbiljno (novčano) isplanirati.

Financijska ponašanja poput štednje, ista su kao i ostala ponašanja: vrlo često naše namjere da više štedimo i manje trošimo ne ostvarimo. Za odustajanje od namjera niz je psiholoških razloga poput nedostatka samokontrole i discipline, no u većini slučajeva to je nepoznavanje tehnike mudrog postavljanja cilja.

„Više ću štedjeti“ je lijepa želja, a ne ispravno postavljen cilj, jer nije određen i mjerljiv.

„Uštedjet ću 2000 kuna za četiri mjeseca“ je konkretnije. No, je li realno? Ako ste precijenili svoje financijske kapacitete nećete ga ostvariti, već ćete se samo obeshrabriti i odustati.

Ono što želite i ono što možete ostvariti – dva su različita cilja.

Cilj je vrlo važno ispravno postaviti. U protivnom, nećete ga ostvariti. Evo kako mudro postaviti cilj.

M.U.D.R.O je kratica za postavljanje cilja koji je:

Mjerljiv (izražen u novcu): Cijena kaputa je 600 kn.

Uvremenjen (u kojem roku): Kaput ću kupiti za 3 mjeseca.

Dostižan (imam li dovoljno novaca): Mjesečno štedim 200 kn od svoje plaće.

Realan (mogu li ga ostvariti): Plaća iznosi 4500 kn i 4300 kn će mi biti dovoljno za sve ostale potrebe.

Određen (što): Namjeravam kupiti zimski kaput.

Kad ste tako mudro postavili cilj, o njemu više nemojte misliti, ponašajte se po automatizmu. Umjesto da sami svaki mjesec prebacujete 200 kuna na

štedni račun u banci otvorite trajni nalog i time svoju slabost – nesklonost prema promjenama pretvorite u jakost – pozitivan ishod.

Kao da sutra ne postoji

Kreditne kartice i „dopušteni minus“ se ne preporučuju onima koji nemaju iskustva s praćenjem svojih mjesečnih troškova, kao ni osobama koje ne mogu kontrolirati sklonost prekomjernoj potrošnji.

Kod debitnih kartica vrijedi pravilo „Kupuj sada, plati odmah“. Kad koristite debitnu karticu koja je vezana uz vaš tekući račun na koji primete plaću, bilo da njome plaćate ili podižete novac na bankomatu, novac se trenutno naplaćuje s vašega računa. Njome se, za razliku od kreditnih kartice, možete koristiti samo ako na svojem računu imate dovoljno pokrića.

Banka vam je, kao i svim korisnicima tekućeg računa koji na njega ostvaruju redovita primanja, na raspolaganje stavila dopušteno prekoračenje najviše u visini vaše tri plaće. Recimo da taj popularno zvan „dopušteni minus“ iznosi vaše dvije plaće i da možete potrošiti do 8.000 kn mjesečno, iako zarađujete 4.000 mjesečno. To je duplo više, zgodno zar ne?

Ono što mnogi ne znaju je sljedeće: „dopušteni minus“ je najnepovoljniji kredit jer su kamatne stope najveće (oko 10%). To je proizvod namijenjen za veoma kratko i povremeno korištenje, samo nekoliko dana i u manjim iznosima. Međutim, troškovi kamata postaju jako visoki ako se minus kontinuirano koristi u većim iznosima i u dužem razdoblju.

Pri tom je najvažnije pitanje hoće li vaša primanja u budućnosti biti dovoljna da izađete iz minusa i da otplatite dug koji ste stvorili.

Mogućnost „dopuštenog minusa“ stoga se nikako ne preporučuje onima koji nemaju iskustva s praćenjem svojih mjesečnih troškova, kao ni osobama koje ne mogu kontrolirati sklonost prekomjernoj potrošnji.

Savjeti za odgovorno korištenje kreditnih kartica

Dok kod debitnih kartica vrijedi pravilo „Kupuj sada, plati odmah“, kod kreditnih kartica vrijedi: „Kupuj sada, plati kasnije“. To znači da današnju kup-

Zašto ovo nismo učili u školi?

nju kreditnom karticom privremeno financira netko drugi (izdavatelj kartice u ulozi kreditora), a korisnik kartice prema njemu preuzima obvezu da će u budućem razdoblju podmiriti „troškove kartice“ (zbroy svih plaćanja karticom).

Kreditne kartice koristite samo onda ako ste sigurni da ćete moći podmiriti troškove po računu kada oni dođu na naplatu.

Kod većine revolving, charge i debitnih kartica postoji mogućnost korištenja obročne otplate – i to obično bez kamata. Na primjer, ako je vam treba novi madrac za spavanje koji košta 1.800 kuna, možete ga otplaćivati po 300 kn narednih 6 mjeseci.

Charge i revolving kartice su – kao i drugi krediti – namijenjeni odgovornim potrošačima (odgovornim dužnicima), onima koji racionalno donose odluke i ne upuštaju se u financijske avanture koje bi za njih mogle imati negativne posljedice. Nemojte trošiti više nego što si možete priuštiti!

Stan i automobil

5 pitanja prije nego što kupite automobil

Kupnja automobila velika je financijska obveza, pa prije nego što se odlučite potrošiti svoju ušteđevinu ili uzeti kredit, pažljivo razmotrite pet važnih pitanja.

1. **Koliko možete potrošiti i kakav vam je automobil potreban**

Prije nego što krenete u potragu za svojim automobilom, odredite svotu koju si možete priuštiti s obzirom na svoj proračun i promislite što očekujete od svog automobila. Postavite si neka pitanja koja će utjecati na odabir vrste i marke automobila:

- Koji su osnovni zahtjevi? Ima li dovoljno mjesta za veliku obitelj? Niska cijena održavanja? Sportska vožnja?
- Hoću li se služiti automobilom za nešto specifično, primjerice, za prijevoz sportske opreme za koju je potreban poseban oblik?
- Je li automobil namijenjen za gradsku vožnju ili za duge vožnje po autocesti?
- Treba li mi mnogo mjesta u prtljažniku?
- Želim li benzinac, dizelaš, hibridni ili električni automobil?

Odgovori na ta pitanja olakšat će potragu, proračun za kupnju i donošenje odluke.

2. Novi ili polovni

Ako možete podnijeti da odmah, čim automobil izvezete iz salona, izgubite od dvadeset do trideset tisuća kuna, kupite novi automobil. U protivnom, kupite polovni automobil star do pet godina i izbjeći ćete velik gubitak novca zbog pada vrijednosti automobila. Naime, novi automobili gube i do 30 % na svojoj vrijednosti u prvoj godini, a u sljedećim godinama manje.

Za automobil dajete svoju uštedevinu ili kredit – zato se pri kupnji polovnog automobila od privatne osobe svakako savjetujte sa svojim mehaničarom kako troškovi održavanja ne bi bili previsoki.

Automobil možete kupiti gotovinom, kreditom, na leasing i kreditnom karticom. Kupnja kreditnom karticom ne preporučuje se, ali autokuće nude i tu mogućnost, doduše uz veliku kamatnu stopu od oko 9,9 % i naknadu od 1,5 %. Ovisno o vrsti kartice, razlikuju se i rokovi otplate, koji su od tri do pet godina.

3. Koliko će me automobil uistinu stajati?

Susrest ćete se s dvjema vrstama troška: onima koje ćete platiti samo jednom te onima s kojima ćete se susretati u vremenu korištenja automobilom; oba troška morate predvidjeti u svojem proračunu.

- Maloprodajna cijena automobila.
- Trošak financiranja – morate izračunati koliko će vas stajati kredit ako ste se za nj odlučili.
- Porezi i troškovi registracije – Sve vlasnike automobila svake godine očekuje razrezivanje poreza na motorna vozila, a veličina poreznog opterećenja ovisi o vrsti automobila (više možete vidjeti na <https://www.porezna-uprava.hr/Gradani/Stranice/Motorna%20vozila/Vlasnik.aspx>). Svake godine vlasnik također mora u proračun staviti trošak tehničkog pregleda i registracije vozila koji, kao i porez, ovisi o vrsti automobila (Više možete doznati na <https://www.mup.hr/gradjani/registracija-vozila>). Mnoge stranice nude procjenu ukupnog troška prema specifičnostima situacije pa se savjetuje dobiti okvirni iznos upisujući potrebne informacije u posebno formiran kalkulator (<http://www.hak.hr/vozila/tehnicki-pregledi/kalkulator/>)

- Osiguranje
- Servisi i održavanje – Dobro se raspitajte koliki je redoviti godišnji servis za marku i tip automobila koji odabirete, koliko stoje zimske gume i druga dodatna oprema u koju morate uložiti.
- Gorivo – Raspitajte koliko vaš automobil troši u gradskoj vožnji ako mu je to glavna namjena.
- Cijena parkiranja – ne utječe znatno na odabir marke automobila, ali za neke može biti znatan trošak.

Ukupni godišnji izdaci na automobil ne bi smjeli premašivati 15 posto vaše godišnje neto plaće, ali preporučuje se da budu i manji, osobito ako otplaćujete i druge dugove.

Ako kupujete na kredit, planirajte otplatiti svoj automobil za tri godine. Naime, vaša će se trenutačna situacija na poslu mijenjati, ali tri su godine vrijeme relativne stabilnosti posla i plaće. Ako niste sigurni da je kupnja automobila trenutačno za vas financijski ispravna odluka, odgodite taj trošak.

4. Kredit ili štednja

Uz mjesečnu štednju od 1500 kn u pet godina i kamatnu stopu 0,1 % godišnje, za pet godina uštedjet ćete oko 90.000 kuna – što je dovoljno za kupnju solidnog automobila.¹

Ako kupujete na kredit ukupno će vas automobil stajati oko 105.000 kuna.

Kod kupnji na kredit, banka ostaje vlasnik automobila sve dok ne vratite kredit. Kao i pri hipoteci na stan, u prometnoj dozvoli i knjižici vozila stavlja se zabilježba da je vlasnica automobila banka, a ne vi.

Kad ste razmislili i zaključili da se možete odgovorno zadužiti te da ste kreditno sposobni, istražite ponudu banaka kako biste izabrali najpovoljnije uvjete: kamatnu stopu, iznos i rok kredita. Kredit za automobil može se odobriti u kunama ili uz valutnu klauzulu u eurima te uz promjenjivu i fiksnu kamatnu stopu.

¹ Izračuni su okvirni, istražite sami uvjete štednje i kredita na mrežnim stranicama banaka.

5. Leasing ili kredit

Iako se za leasing (najam) automobila uglavnom odlučuju pravne osobe, to možete i vi kao fizička osoba.

Treba li vam automobil za kraće razdoblje (godinu, dvije) raspitajte se o uvjetima financiranja putem leasinga jer u godini dana možete imati nižu ratu nego za kredit plaćate 50 % vrijednosti vozila odmah, a 50 % poslije godinu dana. U vrijeme korištenja vozilom do isteka leasinga dužni ste svake godine obnavljati policu osiguranja od automobilske odgovornosti (AO) i kasko-policu. Na leasing se mogu kupovati nova i stara vozila (do 10 godina starosti).

Dvije su vrste leasinga: financijski, u kojem poslije isteka ugovora, odnosno uplatom posljednje rate, vi postajete vlasnik automobila, i operativni u kojem poslije isteka ugovora vraćate automobil, uz mogućnost zamjene za novi.

Ako niste platili dvije uzastopne naknade, davatelj leasinga može raskinuti ugovor o leasingu, a vi ste dužni vratiti automobil i podmiriti sve tražbine u skladu s ugovorom. S druge strane, naknade u bankama za autokredite veće su nego u društvima za leasing, a banke su strožije i kod procjene kreditne sposobnosti.

Svakako, odlučite li se za leasing, provjerite registar leasing-društava koja imaju odobrenje za rad Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga na njihovim internetskim stranicama, www.hanfa.hr.

Odlučite li se za bankarski kredit, istražite ponude banaka i pronađite najbolju ponudu za sebe.

Kako vas štiti autoosiguranje

Kupnja osiguranja za vlasnika automobila nije jednostavna pa je dobro znati bitne činjenice.

Automobil je jedno od najopasnijih sredstava koje posjedujete. U samo jednoj sekundi vožnja automobila može izazvati nečiju smrt, invalidnost, velike troškove liječenja, veliku materijalnu štetu i tužbe.

Ako vozite bez valjane police autoodgovornosti, činite prekršaj, a možete biti novčano kažnjeni i do 50.000 kuna. Skrivi li vozač pak nesreću s neosiguranim vozilom, neograničeno odgovara svom svojom imovinom. Zato je važno da imate odgovarajuće autoosiguranje koje će vas zaštititi od teških financijskih gubitaka zbog ozbiljne prometne nesreće.

Obvezno osiguranje od autoodgovornosti

Polica obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti (AO) vezana je uz vlasnika vozila, ali pokriva odgovornost za materijalnu i nematerijalnu štetu koju vlasnik, suvlasnik i ovlašteni korisnik motornog vozila upotrebom vozila počine trećim osobama.

Skrivite li primjerice lančani sudar, šteta na tuđim automobilima i osobama naplatit će se s vaše police AO-a, a štetu na svojem automobilu morat ćete platiti sami – osim ako nemate dodatna pokrića uz policu AO-a ili ako nemate dobrovoljno kasko-osiguranje.

AO polica traje godinu dana. No, i poslije toga, osiguranje vrijedi još 30 dana – taj tzv. počekni rok omogućuje zaboravljivom osiguraniku da u njemu sklopi novi ugovor o AO-u.

Što sve pokrivaju dodatna osiguranja

Dodatno pokriće uz policu AO-a može biti zaštita vozača vozila koje je skrivilo prometnu nesreću, pri čemu osiguranje pokriva naknadu za trajnu bol, trajnu invalidnost, troškove liječenja te izgubljenu zaradu za privremene nesposobnosti za rad.

Zašto ovo nismo učili u školi?

Na tržištu su različite kombinacije pa se isplati provjeriti ponudu da biste izabrali baš ono što vam je potrebno.

Premija AO-a ovisi o vozilu, dobi osiguranika i registarskom području, ali i o osiguravajućim društvima pa se u tome teško snaći. Stoga usporedite više ponuda osiguravatelja, a u tome vam može pomoći internetska stranica www.kompare.hr na kojoj ćete pronaći najpovoljniju policu za vas.

Kako izabrati kasko-osiguranje

Uz policu obveznog autoosiguranja možete ugovoriti osiguranje za štetu u slučaju prometne nesreće koju ste sami skrivili – dobrovoljno kasko-osiguranje.

Postoje dvije vrste kaska: puni i djelomični kasko te različite kombinacije, a mnogi vozači ne znaju da kasko-osiguranje mogu ugovoriti i na nekoliko dana, što je osobito dobro ako idete na godišnji odmor. Za više o osiguranju preuzmite besplatnu internetsku publikaciju na <https://www.stedopis.hr/osiguranje-za-pocetnike-publikacija/>

Kupiti ili unajmiti stan

Univerzalnog odgovora nema jer to, među ostalim, ovisi i o vašem životnom stilu. Pogledajte sljedeće brojke i vidjet ćete zašto.

Marko je podstanar koji mjesečno plaća stanarinu 2400 kn i štedi 1600 kuna. Ukupno je to 4000 kn mjesečno. Za 30 godina uz kamatnu stopu od 2 % uštedio je oko 780.000 kn, odnosno oko 100.000 eura.²

Ivana je uzela stambeni kredit od 100.000 eura po kamatnoj stopi od 5 % godišnje na rok od 30 godina. Mjesečna joj je rata kredita 4000 kn. Nakon 30 godina otplatila je cijeli kredit i ima stan koji je prije 30 godina platila 100.000 eura.

Tko je bolje prošao: Marko ili Ivana?

² Okvirni izračuni.

Ljudi poput Ivane više vole živjeti u vlastitu stanu i uzeti stambeni kredit nego biti podstanari. Marko se ne želi vezati za mjesto stanovanja i radije je podstanar te razliku od 1600 kuna investira ili štedi.

Životni stil i financijske mogućnosti pojedinca razlikuju se u određenim trenucima života (odlazak na studij u veći grad, vjenčanje), potrebama (rođenje djeteta, odlazak djece) ili pak mjestu stanovanja.

I podstanari imaju prava

Najam stana ima niz prednosti – mobilniji ste pojavi li se prilika za bolji i plaćeniji posao u drugome mjestu. Sprječavate budući rizik od prezaduženosti ako pad prihoda ugrozi mogućnost otplate kredita ili vam zbog rasta mjesečnih anuiteta otplate kredita (zbog promjene kamatnih stopa, deviznog tečaja i sl.) dotadašnji prihodi ne budu dovoljni za urednu otplatu.

Pošto ste našli stan koji vam odgovara, svakako potpišite ugovor o najmu i inzistirajte da se on prilagodi vašim zahtjevima, primjerice tko uklanja kvarove u stanu, pod kojim se uvjetima raskida ugovor i sl. Većina podstanara ne zna da bi pričuvu trebao plaćati vlasnik, a ne podstanar.

Prije konačne odluke o tome hoćete li kupiti ili unajmiti stan:

- raspitajte se o cijenama stanova u mjestu u kojem živite
- pronađite uvjete pod kojima se u vašemu mjestu može unajmiti stan
- usporedite troškove stambenoga kredita s troškovima najma stana
- raspitajte se o mogućnostima uvođenja poreza na nekretnine u Hrvatskoj.

Dakle, što je ključan kriterij odabira između kupnje i unajmljivanja stana? Odgovor je u tome da to nije ni cijena ni mogućnost zaduživanja već ukupna kvaliteta života i fleksibilnost koju svaka opcija pruža, a koja odgovara individualnim potrebama.

Stambeni kredit

Građani koji uzimaju stambene kredite danas su informiraniji i zaštićeniji od onih koji su ih uzimali prije par godina zahvaljujući novoj zakonskoj regulativi. Evo što je najvažnije znati.

Kredit je bankarski proizvod koji je većini potreban u nekom životnom trenutku. Krediti se uzimaju za različite svrhe, a u tom odnosu vjerovnik (banka) ustupa određeni iznos novčanih sredstava dužniku na dogovoreno vrijeme i uz definirane uvjete. Ako novac služi za kupnju nekretnine, tada je riječ o stambenom kreditu koji se uglavnom ugovara na dulji rok (do 30 godina), a nekretnina je instrument osiguranja.

Banka će odobriti kredit samo kreditno sposobnim pojedincima, a to su oni koji

- imaju stalna mjesečna primanja u HR (plaća, honorar, mirovina)
- uredno podmiruju obveze prema bankama
- žele podići iznos kredita koji je manji od 1/3 prosječnih mjesečnih primanja (uključujući sve kreditne obveze) – to može biti unaprijeđeno sudužnicima ili jamcima.

Zakonom o stambenom potrošačkom kreditiranju propisane su informacije koje banka mora dati.

1. Svi uvjeti kredita na jednom obrascu

Prije donošenja odluke o stambenom kreditu banka će vam uručiti informativni obrazac koji vam daje pregled uvjeta ponuđenoga kredita jer sadržava sljedeće informacije:

- iznos kredita
- trajanje kredita
- vrstu kamatne stope
- ukupni iznos koji se isplaćuje
- efektivnu kamatnu stopu (EKS): jedinstveni iznos koji je ukupan trošak kredita, izražen kao godišnji postotak
- sve troškove koje treba platiti, redovito ili jednokratno
- broj, učestalost plaćanja i iznos rata

- informacije o uvjetima za prijevremenu otplatu i naknade koje biste morali platiti pri prijevremenoj otplati kredita
- ako uzimate kredit u stranoj valuti, pomoći će vam primjeri kojima se objašnjava kako bi promjena tečaja mogla utjecati na vaš kredit.

Tako ćete moći usporediti i ponude različitih banaka i odabrati onu koja vam najviše odgovara.

2. Rokovi za odlučivanje i odustajanje od kredita

Kad vam banka daje obvezujuću ponudu, imat ćete najmanje 15 dana za usporedbu ponuda, procjenu i donošenje informirane odluke. Prema prijedlogu, imat ćete pravo u roku od 14 dana od dana sklapanja ugovora o kreditu odustati od ugovora bez navođenja razloga.

3. Obavijest o promjeni tečaja

Banka je dužna obavijestiti građane koji imaju stambeni kredit u stranoj valuti ili vezan uza stranu valutu svaki put kada se vrijednost ukupnoga nepodmirenog iznosa ili redovitih obroka odnosno anuiteta promijeni više od 20 posto zbog tečajnih kretanja.

4. Besplatna promjena kredita iz eura u kune

Konverzija iz eura ili druge valute u kune može se provesti samo jednom tijekom trajanja ugovornog odnosa, i to bez naknada za konverziju. Sve ostale troškove koji proizlaze iz konverzije (troškovi javnog bilježnika i sl.) snose građani.

5. Ograničenje kamatne stope

Maksimalna dopuštena kamatna stopa na stambene kredite s ugovorenom promjenjivom kamatnom stopom u kunama koja nije vezana uza stranu valutu i u eurima i u kunama vezanim uz euro ne smije biti viša od prosječne ponderirane kamatne stope na stanja stambenih kredita odobrenih u Republici Hrvatskoj, određenih za svaku od valuta, uvećane za jednu trećinu.

Na sve ostale stambene kredite ne smije biti viša od najniže prosječne ponderirane kamatne stope na stanja stambenih kredita odobrenih u Republici Hrvatskoj, određenih za svaku od valuta, uvećane za jednu trećinu.

Zašto ovo nismo učili u školi?

Prosječne ponderirane kamatne stope Hrvatska narodna banka dužna je objavljivati u *Narodnim novinama* dva puta godišnje: 1. siječnja i 1. srpnja.

6. Limit za prijevremenu otplatu kredita bez naknade

Banka smije naplatiti naknadu za prijevremenu otplatu kredita samo ako iznos prijevremenog ispunjenja premašuje 75.000,00 kuna u 12 mjeseci. Ako je iznos manji, nema naknade.

7. Efektivna kamatna stopa

Efektivna kamatna stopa (EKS) najvažniji je kriterij u procjeni o isplativosti i usporedbi kredita jer pokazuje kolika je cijena kredita, odnosno koliko ćete novca vratiti banci. EKS su ukupni troškovi kredita i veći je od nominalne kamatne stope, tj. „osnovne kamate koju plaćate na iznos kredita.

EKS, osim nominalne kamatne stope, uključuje sve naknade i provizije koje se plaćaju banci za odobreni kredit. Prijedlog zakona točno definira troškove koji ulaze u izračun efektivne kamatne stope, a koji ne.

Ukupni su troškovi kredita:

- kamate, naknade, porezi i sve druge naknade i troškovi u vezi s ugovorom o stambenom kreditu koji se odnose na ugovor o kreditu
- premije osiguranja ako je ono obvezno radi dobivanja kredita
- trošak procjene vrijednosti nekretnine
- troškovi otvaranja i upravljanja pojedinim računom, korištenja sredstvima plaćanja i za transakcije i za povlačenje tranše s tog računa te drugi troškovi vezani uz platni promet onda kad je otvaranje ili vođenje računa ugovoreno uz odobravanje kredita.

Ukupni troškovi kredita za potrošača ne uključuje troškove

- javnog bilježnika
- prijenosa prava vlasništva nekretnine i naknade za neispunjavanje obveza iz kredita.

Što je bolje: fiksna ili promjenjiva kamatna stopa

Kamatna je stopa najvažnija za ispravno donošenje odluka. Građane često zbunjuje nerazumijevanje fiksnih i promjenjivih kamatnih stopa te kamatnog rizika.

Fiksna kamatna stopa nije promjenjiva, odnosno ugovorom je definirana njezina visina. U svakom trenutku kredita znate koliko će ona iznositi pa nemate neizvjesnost rasta tereta otplate kredita ako bi porasle tržišne kamatne stope. No, i za fiksne kamatne stope postoji rizik da će za određenu valutu buduće tržišne kamatne stope biti niže od onih uz koje ste danas ugovorili kredit.

Promjenjive kamatne stope na kredite sastoje se od dva dijela: jedan je dio fiksni i definiran je ugovorom, a drugi je dio promjenjiv i ovisi o kretanju referentne tržišne kamatne stope za određenu valutu. To može biti EURIBOR³ (ovisan o karakteru monetarne politike ECB-a i stanju financijske stabilnosti u eurozoni) ili nacionalna referentna stopa (NRS).

Svaka promjena tog promjenjivog dijela zapravo utječe na ukupnu kamatnu stopu koju plaćamo kao naknadu za uzimanje kredita.

U izboru između čistoga kunskog kredita vezanog uz NRS za kune ili kredita vezanog uz euro trebate uzeti u obzir i moguće učinke uvođenja eura u nas.

Rizik je vjerojatnost gubitka zbog nastupa određenog događaja. Kad je posrijedi kamatni rizik, riječ je o mogućim gubicima zbog promjene kamatnih stopa na tržištu u odnosu prema kamatnoj stopi koja je vrijedila u trenutku ugovaranja određenog depozitnog ili kreditnog posla.

Odabirom pojedine kamatne stope preuzimate kamatni rizik i zato je bitno da razumijete s čim je on povezan. Nije moguće preći točnu budućnost, ali

³ * Euribor je prosječna međubankarska kamatna stopa po kojoj prvorazredne banke unutar Europske monetarne unije međusobno posuđuju novac. Utvrđuje se svakog radnog dana u Bruxellesu, a podatke o visini stopa objavljuje European Banking Federation i ACI – The Financial Markets Association. EURIBOR je također javno dostupan na informacijskim sustavima Reutersu i Bloombergu te na internetskim stranicama www.euribor-rates.eu.

Zašto ovo nismo učili u školi?

moguće se upoznati s različitim verzijama u budućnosti koje onda utječu na odabir kamatne stope. Kamatni je rizik najizraženiji za kredite s duljim rokovima dospijeca zato što je teže predviđati daleku budućnost.

Kako se možete zaštititi od kamatnog rizika

Za one koji imaju dugi rok kredita rizik je veći i bilo bi dobro da razmisle o mogućnosti zaštite od kamatnog rizika.

Građani koji imaju kredite mogu se u bankama raspitati o mogućnosti zamjene ugovorenih kamatnih stopa povoljnijima koje se nude na tržištu. Sve je veća konkurencija banaka na tržištu i informacije s terena govore da se tako mogu postići uštede i do 30 posto tereta otplate kredita.

Refinanciranje kredita

Potrošači uvijek mogu refinancirati kredit ako smatraju da je to u njihovu interesu. Zato, otiđite u svoju banku i raspitajte se o mogućnostima refinanciranja.

Trošak refinanciranja kredita ovisi o naknadama definiranim ugovorom o kreditu i o ponudi dostupnoj potrošaču na tržištu kredita u trenutku refinanciranja te o troškovima otvaranja novoga kredita.

Građani koji tek planiraju uzeti kredit najbolje se mogu zaštititi tako da pri uzimanju kredita unaprijed dogovore mogućnost refinanciranja u budućnosti.

Tko će i koliko platiti trošak refinanciranja kredita?

Ukupan trošak za građane, koji uključuje izradu novog ugovora te solemnicizaciju u javnog bilježnika, iznosi oko 3000 do 3500 kn, ovisno o pojedinačnom slučaju, procjenjuje Hrvatska udruga banaka ističući da je riječ uglavnom o troškovima državne administracije, a ne banaka.

Pregled kamatnih stopa svih banaka

HNB je pokrenuo aplikaciju s pregledom kamatnih stopa svih banaka u Hrvatskoj. Naziv joj je mHNB, a možete je preuzeti na idućoj poveznici za iOS uređaje te ovdje za Androidove uređaje.

HNB objavljuje i pregled svih bankarskih naknada na svojim internetskim stranicama, što građanima uvelike olakšava odlučivanje o izboru kredita.

Opresz s brzim kreditima

Domaći su mediji i društvene mreže puni oglasa koji nude brze kredite putem interneta, ali s njima treba oprezno. Evo zašto.

Ferratum banka registrirana je na Malti, a u Hrvatskoj nije prisutna fizički, nego posluje isključivo putem interneta. To znači da potrošači s njom mogu komunicirati samo putem besplatnog telefona ili aplikacije LiveChat.

Takvi i slični internetski brzi krediti velika su opasnost jer ih najčešće uzimaju oni koji imaju problem prevelike potrošnje i koji nisu kreditno sposobni u bankama registriranim u Hrvatskoj.

Hrvatska narodna banka upozorava na to da je riječ o banci koja nije registrirana u Hrvatskoj, kojoj HNB nije izdao odobrenje za rad i čije poslovanje ne nadzire pa stoga „ne može osigurati praćenje zaštite potrošača“ jer za ovu banku vrijede drukčija pravila poslovanja.

To znači da će se potrošači koji ne budu otplaćivali internetski kredit na vrijeme vrlo brzo naći u ozbiljnim financijskim problemima jer ovakve banke vrlo brzo i efikasno naplaćuju zatezne kamate i ostale naknade.

HNB upozorava na to kako je važno da se građani koji namjeravaju uzimati takve kredite detaljno informiraju i „svakako vrlo pažljivo prouče sve dostupne informacije i konkretnu dokumentaciju o ponuđenim proizvodima i uslugama, a po potrebi konzultiraju i stručnjake da bi u potpunosti razumjeli sva prava i obveze koje bi preuzeli tim kreditom.

Mamac za lakovjerne

Brzi krediti putem interneta nisu najjeftinija mogućnost zaduživanja, a kako su namijenjeni uglavnom građanima koji nisu kreditno sposobni ni u „klasičnim bankama, potreban je dodatan oprez. Stručnjaci kažu da su takvi krediti mamac za one koji muku muče sa svojim osobnim financijama.

Brzi internetski krediti koji se odobravaju i isplaćuju u roku od 15 minuta, najčešće bez jamaca i samo uz osobnu iskaznicu, veoma su popularni u Europi, te su sve češći razlog prezaduženosti i bankrota mlađih građana. U Finskoj su primjerice brze pozajmice putem interneta postale najveći finan-

Zašto ovo nismo učili u školi?

cijski problem mladih koji zbog lakoće i jednostavnosti uzimanja takvih kredita i svoje financijske nepismenosti nisu svjesni posljedica neodgovorne potrošnje te zapadaju u velike dugove.

Vjenčanje

Pet savjeta za financijski stabilan brak

Brak je velika promjena koja utječe na sve aspekte života jer morate razmišljati o zajedničkim financijama i kako uskladiti različite financijske stilove.

Kako podmirujete svakodnevne troškove, koliko trošite na kreditnim karticama, kako određujete zajedničke ciljeve i kako ih planirate ostvariti – samo su neki od mnogih izazova koje ćete zajedno rješavati u braku. Razumjeti kako na njih ispravno odgovoriti važno je za stvaranje stabilnih temelja na kojima ćete graditi financijsko blagostanje svoje obitelji.

Kad planirate život u dvoje, morate razmišljati o zajedničkim financijama i kako uskladiti različite financijske stilove. Primjerice, jeste li vi potrošač, a partner štediša?

Odnos prema novcu uzrok je raspada mnogih brakova i veza, ali ne zato što partner troši prekomjerno, već zbog neiskrenosti i nepovjerenja. Kad je novac posrijedi, najvažnije je povjerenje. Ako ne vjerujete jedno drugomu, neće vam vrijediti ni sve blago svijeta pa prije braka, učinite ovih pet koraka.

1. Razgovarajte o svojim financijskim navikama.

Kvaliteta braka ovisi o kvaliteti komunikacije među partnerima, a kako je novac važan u svakom odnosu, vrlo je važno otvoreno i iskreno razgovarati o štednji i potrošnji. Trošite li više nego što zarađujete? Jeste li skloni impulzivnoj potrošnji? Trošite li novac na nešto što drugi smatraju nerazboritima? Znete li kako štedjeti je li vam štednja važna?

Budite pri tome iskreni kako biste vidjeli razlikuju li se vaše financijske navike i ponašanja od partnerovih. Odgovorite na temelju osjećaja i stvarnog ponašanja, a ne onako kako mislite da je ispravno ili kako bi mogao biti točan odgovor. Zapamtite, nisu pogrešni osjećaji (svi katkad nerazborito kupujemo), ali je pogrešno skrivati ih i ne mijenjati neodgovorno ponašanje jer time propuštate priliku da iskreno podijelite ono što je važno za napredovanje u vašem odnosu.

Na prvi su pogled mnoge svađe partnera zbog novca, a nisu zbog njega – nego zbog prijašnjih iskustava, različitih navika i emocija povezanih s novcem. Izuzetno je važno da se partneri dobro razumiju jer osoba odrasla u neimaštini posve drukčije reagira na novac nego ona koja je odrasla u bogatijoj okolini. Primjerice, netko će se uzrujati zato što partner troši previše, ali u pozadini može biti strah od siromaštva i nemogućnosti plaćanja računa na vrijeme.

Kad razgovarate o odnosu prema novcu i upoznate međusobne financijske navike, dogovorite se, ako je potrebno, kako ih i poboljšati. Primjerice, ako ste vi štediša, a vaš partner potrošač, dogovorite se da vi vodite računa o zajedničkim financijama uzimajući u obzir želje i potrebe rastrošnjeg.

Jako je važno razumjeti osjećaje, navike i stavove prema novcu prije zajedničkog života i o njima otvoreno razgovarati – tako ćete umanjiti buduće svađe i nesporazume.

2. Prikažite svu svoju imovinu i dugove.

Ne kaže se uzalud: čist račun, duga ljubav. Stoga prije stupanja u brak otkrijte jedno drugomu svoju financijsku situaciju: posjedujete li nekretnine ili drugu financijsku imovinu poput dionica ili obveznica? Imate li štednju? Dugujete li komu novac, jamac ste ili sudužnik nekome za kredit? Jeste li kreditno sposobni?

Bez obzira na to koliko to može biti neugodno, sada je vrijeme da otkrijete sve dugove, prihode, ulaganja ili drugu financijsku imovinu ili obveze. Ne zaboravite da razgovarate sa svojim najboljim prijateljem, poštujujte njegove/njezine osjećaje kako biste zajednički stvorili sigurne financijske temelje.

Kada kažete „uzimam“, uzimate i svu imovinu i sve dugove supružnika.

3. Odredite zajedničke financijske ciljeve.

Kako vrijeme prolazi, mijenjaju se životne okolnosti, a time i financijska očekivanja i prioritete. Štedjet ćete za stan, automobil, djecu, svoju mirovinu, pa trebate razmisliti kako i koliko ćete mjesečno odvajati za to.

Problem može nastati zaboravite li provjeriti slažete li se u vezi sa svojim zajedničkim financijskim ciljevima. Svaki bi par barem jednom u godini trebao sjesti i u mirnoj atmosferi odrediti što im je najvažnije za nadolazeću godinu – investicije, otplate dugova, štednja za odlazak u mirovinu i sl.

Sloga i razumijevanje u odabiru zajedničkih ciljeva posebno su važni ako vaš partner zarađuje više ili ako samo on/ona prima plaću. Nezaposleni supružnik tada se može osjećati krivim zato što financijski ne pridonosi ili zaposleni supružnik može prigovarati kako se troši novac koji zarađuje.

Količina novca nije mjerilo osobne vrijednosti, mnogo je važnije kakve smo osobe: neodgovorna i rastrošna osoba nepoželjnija je od partnera koji zarađuje manje, ali novcem mudro upravlja.

4. Napravite financijski plan i kućni proračun.

Kad ste odredili svoje financijske ciljeve, morate znati i kako ćete ih ostvariti. Primjerice, možete li živjeti samo od jedne plaće, a drugu štedjeti?

Stoga napravite kućni proračun: financijski plan mjesečne potrošnje obitelji. To je jedini način da pratite svoje financije i da u svakom trenutku znate kamo ide vaš novac, ali tako, na žalost, postupa jako malo ljudi. Bilježenje svih obiteljskih izdataka može biti dosadno, no vrijedno je truda. Danas postoji mnogo besplatnih mrežnih alata i mobilnih aplikacija pomoću kojih možete lako i jednostavno pratiti svoje račune, potrošnju i štednju.

5. Držite se dogovorenog proračuna.

Jednom kad ste odredili zajedničke ciljeve, napravili financijski plan i obiteljski proračun, morate ga se i držati.

Planiranje vjenčanja

Pod pritiskom da vjenčanje mora biti najbolje i fantastično, mladenci zapadaju u financijske probleme na početku zajedničkog života. Evo kako to izbjeći.

Ulazak u brak, kako god ga zamislili, važan je i poseban trenutak u životu koji treba obilježiti na jedinstven način. Mnogi se parovi muče s plaćanjem vjenčanja pa se tako najdivniji dan u životu može pretvoriti u noćnu moru.

Koliko stoji vaše vjenčanje?

Vrlo je česta pogreška u početku zajedničkog života preveliko trošenje na vjenčanje. Malo je parova koji troškove vjenčanja mogu platiti gotovinom pa se često zadužuju.

Ne postoji idealan proračun za vjenčanje niti pravilo koliko ono mora stajati. Bitno je da stoji onoliko koliko možete platiti a da se pri tome ne zadužujete.

Ako se u želji da imate raskošno vjenčanje ipak planirate zadužiti, morate biti posve sigurni da ćete od novčanih darova gostiju odmah moći vratiti kredit.

Osim novca koji imate na raspolaganju, važan je i vaš koncept vjenčanja koji priželjkujete – mirna večera sa svijećama za 20 ljudi u vrtu razlikuje se od vjenčanja u hotelu za 250 uzvanika.

Planiranje troškova

Teško je odrediti prosječan trošak vjenčanja jer u apsolutnim brojkama on ovisi o broju gostiju, ali recimo da vaše vjenčanje stoji 100.000 kn. Udio pojedinih troškova ne bi trebao premašiti sljedeće postotke:

- večera, 50 %
- odjeća, 8–10 %
- cvijeće, 8–10 %

- fotograf, 10–12 %
- pozivnice i zahvalnice, 4–6 %
- zabava/glazba, 8–10 %
- prstenje, 2–3 %
- ostalo, 5–8 % (dekoracija, troškovi kod kuće, uljepšavanje i slično).

Bez obzira na to računate li na novčane darove ili ne, za početak morate imati dio novca u gotovini (barem 30 %) da biste mogli obaviti rezervacije i kupiti osnovne stvari, primjerice pozivnice.

Kako možete uštedjeti

- Odredite što vam je najvažnije, ne morate imati sve. Primjerice, vama može biti važan dobar glazbeni sastav i hrana, ali ćete istodobno uštedjeti na cvijeću i fotografu.
- Promislite koje goste uistinu želite pozvati jer više gostiju znači i veći trošak.
- Odrecite se izrazito skupih detalja poput nesezonskog cvijeća ili kupnje preskupe vjenčanice koju ćete poslije teško prodati.
- Pokušajte izbjeći nepotrebne troškove poput unajmljivanja automobila ili skupocjena cvijeća.
- Pojednostavnite meni.
- Dobro se informirajte o svemu poput konkurentskih ponuda, iskustva drugih mladenaca, zadovoljstva pojedinim lokacijama i slično.

Moj, tvoj, naš račun

Vođenje zajedničkih financija u braku velik je izazov. Ne samo da morate odlučiti kako trošiti i štedjeti kao par već i o tome kojim ćete računima obavljati plaćanja.

Neki parovi jednim računom plaćaju sve zajedničke troškove poput režija, hrane, štednje, otplate kredita, kupnje odjeće, obuće i sl. Drugi parovi to čine s odvojenih bankovnih računa. Ispravno je i jedno i drugo sve dok postoji zajednički financijski plan i otvorena komunikacija u vezi sa svim financijskim pitanjima.

Evo nekoliko pitanja koje je dobro razmotriti:

- Ako jedan supružnik radi, a drugi želi ostati kod kuće s djecom, odvojene financije nemaju smisla. Supružnik koji ostaje kod kuće obavljat će mnogo važnog posla za obitelj poput kuhanja, čišćenja, pospremanja, glačanja, čuvanja djece i slično. Plaća nije jedini način na koji parovi mogu pridonijeti kućanstvu.
- Ima li jedan partner dug, a drugi ga nema? Sjednite i razgovarajte o tome kako i u kojem ćete roku podmiriti taj dug. Možda želite voditi svoje financije odvojeno dok se većina duga ne isplati (to ne znači da ne možete pomoći jedno drugomu).
- Vjerujete li da brak znači „naše“, ali želite zadržati financijsku neovisnost? Razmislite o jednom računu za plaćanje zajedničkih izdataka no dogovorite iznos za potrošnju koju si možete priuštiti po želji.
- Želite li ostati financijski neovisni i u braku i zadržati odvojene financije, zapamtite da je važno imati jedan zajednički proračun i o svim pitanjima u vezi s novcem otvoreno i iskreno razgovarati. Parovi ne bi smjeli imati zasebne račune kako bi jedno od drugoga nešto skrivali ili zato što jedan supružnik ne vjeruje drugomu.

Jedan, dva ili više računa odluka je koju vi i vaš partner donosite zajedno kao tim.

Kako odlučivati zajedno

Partneri koji se ne slažu oko financija i nemaju zajedničke financijske ciljeve češće se razvode; prema istraživanjima, čak 70 posto brakova u svijetu puca zbog novca.

Vi smatrate da vam je potreban novi automobil, a vaš partner misli da je stari još dobar i da je važnije kupiti nove PVC prozore. Pri dogovoru o zajedničkim ciljevima slijedite nekoliko jednostavnih koraka.

1. Razgovarajte.

Odvojite vrijeme potrebno za razgovor o financijskim ciljevima, bilo da je to štednja za novi automobil, otplata duga na kreditnim karticama ili

vaše putovanje iz snova. Pri tome pazite da ne kritizirate ciljeve partnera – oni su mu (njoj) jednako važni kao vama vaši. Razgovarajte o svojim potrebama i željama i dogovorite najvažnije ciljeve pazeći da su oni uravnoteženi i ostvarivi za oboje. Većina parova samo pretpostavlja da se partner slaže s njihovim mišljenjem o financijama, pa često zbog toga izbijaju nepotrebne razmirice i svađe.

2. Napravite popis najvažnijih ciljeva i odredite kako ih postići.

Napravite popis zajedničkih dugoročnih ciljeva (za 20 godina, pet godina, tri godine), srednjoročnih (godinu dana) i kratkoročnih (unutar godine dana). Nakon obiteljskih ciljeva, razgovarajte o vlastitim, pojedinačnim ciljevima. Zapamtite da je ostvarenje zajedničkih ciljeva timski rad.

3. Kontrolirajte ostvarenje cilja.

Usredotočite se na ostvarenje dogovorenih ciljeva. Ako postoji problem poput nedostatka novca, razgovarajte gdje i kako ga možete steći, a ako je potrebno, dodatno prilagodite svoju potrošnju kako biste ostvarili cilj.

Ako ste već neko vrijeme u braku, redovito provjeravajte što je najvažnije u ostvarenju vaših ciljeva jer se to s vremenom mijenja i nešto što vam je bilo važno prije nekoliko mjeseci, više ne mora biti, primjerice ako dobijete dijete.

4. Nagradite se.

Odredite si male nagrade za ostvarenje cilja jer će vas to dodatno motivirati i zabaviti. Kada ste, primjerice, poslije tri mjeseca štednje kupili novi hladnjak, i to baš onakav kakav ste i željeli, uživajte u zajedničkoj večeri u omiljenu restoranu. Motivacija i pozitivni osjećaji zbog ostvarivanja zajedničkih ciljeva jako su važni, osobito u težim vremenima.

Rastite zajedno

Često su razmirice i svađe oko novaca samo posljedica financijskog nejedinstva. Stoga su zajednički ciljevi i njihovo ispunjenje važni za izgradnju i stabilnost svake obitelji.

- Određivanjem zajedničkih ciljeva povećava se odgovornost, a partneri su svjesni svojih prihoda i rashoda, ništa nije skriveno, sve je jasno.

Zašto ovo nismo učili u školi?

- Manje se svađate oko novca jer parovi koji podupiru svoje financijske ciljeve manje raspravljaju o tome kako se on treba trošiti.
- Bolje razumijevate financijsku stvarnost. Kad je novac „moj ili „tvoj, teško je shvatiti trenutačnu financijsku sliku. Kad je novac „naš, jasnije vidimo gdje smo i kamo idemo ako ni zbog čega drugog a ono zbog dva para očiju.
- Zajednički financijski ciljevi važni su jer ste usredotočeni i motivirani za njihovo ostvarenje. Kad se parovi slože kako do dogovorenog cilja, vjerojatnije će ga i ostvariti.

Brak je zajedništvo u svemu, pa i u novcu.

Za miran san – dobar kućni proračun

Kućni proračun pomoći će vam da ostvarite dogovorene zajedničke financijske ciljeve. Odredite stoga vrijeme i mjesto za razgovor o svojim financijama rutina olakšava razgovore o novcu.

O tome kako ostvarujete financijski mjesečni plan i jesu li se možda pojavili neočekivani troškovi trebate redovito razgovarati. Najbolje je odvojiti sat, dva svakog mjeseca kako biste provjerili što ide prema planu, a što ne i gdje su moguće prilagodbe.

Važno je da podijelite financijske zadatke i da se dogovorite tko će plaćati račune i pratiti ostvarenje kućnog proračuna te upozoriti budete li morali smanjiti potrošnju.

Odredite vašu ulogu

Pokušajte podijeliti odlučivanje i zadatke tako da i jedno i drugo znate sve o zajedničkim financijama i osjećate se uključenima.

Među starijim parovima i obiteljima u kojima samo muškarac radi, odgovornost za financijsko odlučivanje preuzima muškarac. Problem je u tome da kako parovi stare, veća je vjerojatnost da će se žene morati same nositi s odlukama o financijama (zbog smrti partnera, njegove bolesti ili razvoda), ali ne znaju kako.

Parovi koji zajedno donose financijske odluke i kućni proračun opušteniji su u svojim odlukama i najviše su uvjereni u napredak prema svojim novčanim ciljevima. Također imaju manje nesuglasica o novcu. Nitko ne voli samostalno upravljati novcem. Ulaganje i druge vrste financijskih odluka mogu biti stresni i često podrazumijevaju veću odgovornost. Zato parovi obično više vole podijeliti poslove i zadovoljniji su kad odlučuju zajedno.

Prvi korak u stvaranju kućnog proračuna definiranje je kategorija te iznosa koji se troše na hranu, stanovanje, automobil, zabavu i slično te s druge strane popisivanje svih izvora i iznosa primanja. Da bi se to automatiziralo, preporučuje se koristiti nekom od web aplikacija pomoću koje možete upravljati kućnim proračunom.

Više od novca

Mnogi su načini na koje partneri mogu zajednički i uspješno donositi odluke, no ovo su općenita pravila svake otvorene i jasne komunikacije.

- Pitajte. – Kada nešto nije dovoljno jasno ili je jedan od partnera nedovoljno informiran, nužno je postavljati temeljita i detaljna pitanja dok obje strane ne budu jednako upućene – tek tada se može donijeti zajednička odluka.
- Slušajte. – Kada je jedan od partnera entuzijastičan ili uvjeren da je nešto dobra investicija, jedan od najvećih pomagača druga je strana i osoba „hladne glave koja sluša i prosuđuje iz drukčije, manje entuzijastične perspektive.
- Zajedništvo i vizija. – U paru partneri uvijek doživljavaju stvarnost drukčije te je za donošenje zajedničkih financijskih odluka nužno imati zajedničku viziju budućnosti.

• Kućni je proračun mnogo više od novca. Osim ostvarenja financijskih ciljeva, pomoći će vam da ostvarite i svoje osobne/zajedničke vrijednosti, provedete kvalitetno vrijeme s obitelji, zajedničke aktivnosti i slično.

- Pouzdanje i pozitivan stav prema budućnosti i zajedničkom životu temelj su svakog zajedničkog odlučivanja.

Obiteljske financije

Izračunajte svoju financijsku situaciju

Novčana vrijednost osobne imovine, pošto platite sve svoje obveze, pokazuje vaše neto bogatstvo. Važno je da znate koliko ono iznosi da biste mogli bolje upravljati svojim novcem.

Financijska situacija pojedinca ili obitelji može se odrediti vrlo slično kao i u procjeni uspješnosti poduzeća: korištenjem financijskim izvješćima. Osnovna su financijska izvješća koja služe u procjeni financijske situacije pojedinca bilanca stanja kućanstva i bilanca uspjeha kućanstva (novčani tok kućanstva).

Bilanca stanja prikazuje stanje vaše imovine i obveza na određeni dan (posljednji dan u godini, posljednji dan kalendarskog mjeseca i slično). Bilanca se dijeli na aktivnu i pasivnu. U aktivnoj je sva vaša realna imovina (stan, automobil, bicikl, nakit i slično) i financijska imovina (novac u novčaniku, na tekućim računu i sl.).

U pasivnoj su vaše obveze, sve ono što dugujete. To je iznos ukupnog duga po primljenim kreditima, nepodmiranim troškovima kreditnih kartica i drugim neplaćenim računima.

Neto bogatstvo iznosi iznos novca koji bi vam ostao kada biste prodali svu svoju imovinu i podmirili sve obveze. Taj iznos pokazuje financijsko stanje pojedinca ili obitelji u određenom trenutku.

$$\text{neto bogatstvo} = \text{imovina} - \text{obveze}$$

Vaše bogatstvo izraženo u novcu nije mjerilo vaše osobne vrijednosti, već je pokazatelj financijskog stanja pojedinca ili obitelji. Zato je važno da ga znate izračunati – kako biste mogli planirati svoje financijske ciljeve.

U našem primjeru tablice neto bogatstvo iznosi 580.000,00 kn. Provjerite i vi koliko vrijedi vaša imovina, kolike su vaše obveze i kolika joj je neto vrijednost. Aktiva je uvijek jednaka pasivi.

Važno je da što realnije procijenite tržišnu vrijednost svoje imovine, odnosno za koliko biste je mogli prodati. Ljudi često precjenjuju svoje stvari jer su za njih emotivno vezani te se neugodno iznenade kada stan ili automobil ne mogu prodati za onoliko novca koliko su očekivali. Primjerice, mislili ste da vaš automobil vrijedi 40.000 kuna, ali uspjeli ste ga prodati, i to tek poslije mnogih mjeseci oglašavanja, za samo 32.000 kuna. To je njegova tržišna vrijednost – 32.000 kuna.

Primjer bilance kućanstva

AKTIVA (IMOVINA) u kunama	
Gotovina	5.000,00
Novac na tekućem računu	12.000,00
Novac na štednom računu	6.000,00
Oročeni depoziti u banci	10.000,00
Zalihe hrane	2.000,00
Ulozi u investicijske fondove	5.000,00
Dionice	5.000,00
Obveznice	10.000,00
Mirovinsko osiguranje	40.000,00
Životno osiguranje s obilježjem štednje (otkupna vrijednost police)	40.000,00
Automobil (tržišna vrijednost)	80.000,00
Pokudstvo i kućanski aparati (tržišna vrijednost)	20.000,00
Umjetničke slike	38.000,00
Nakit	20.000,00
Računalo (tržišna vrijednost)	2.000,00

Zašto ovo nismo učili u školi?

Videoprema (tržišna vrijednost)	5.000,00
Stan	900.000,00
Građevinska parcela	100.000,00
Kuća za odmor	300.000,00
UKUPNO IMOVINA (I)	1.600.000,00

PASIVA (OBVEZE) u kunama

Nepodmireni liječnički računi	5.000,00
Obveze po kreditnim karticama	5.000,00
Gotovinski nenamjenski kredit	50.000,00
Stambeni kredit	900.000,00
Kredit za automobil	60.000,00
UKUPNO OBVEZE (O)	1.020.000,00
NETO VRIJEDNOST (I-O)	580.000,00
UKUPNO OBVEZE I NETO VRIJEDNOST	1.600.000,00

Bilanca kućanstva pokazuje vaše neto bogatstvo u određenom trenutku – na primjer posljednji dan u mjesecu ili posljednji dan u godini. Međutim, tijekom vremena događaju se mnoge financijske promjene pa je financijsku situaciju važno razmotriti i s aspekta novčanih tokova koji mogu pozitivno ili negativno djelovati na vaše neto bogatstvo, a time i na sposobnost ostvarivanja vaših financijskih ciljeva.

Koliko zarađujete, a koliko trošite

Bilanca uspjeha ili novčani tok kućanstva drugo je važno financijsko izvješće kojim se utvrđuje trenutna financijska situacija kućanstva. Ona pokazuje sav novac koji dolazi u kuću (svi primitci) i sav novac koji izlazi iz kuće (troškovi i plaćanja).

Bilanca uspjeha sastavlja se za određeno razdoblje (npr. mjesec dana, šest mjeseci, godinu dana i slično). Ako se bilanca uspjeha sastavlja za mjesec dana, ona se naziva proračun (budžet) kućanstva.

Po svim svojim stavkama bilanca uspjeha nalikuje na proračun kućanstva. Razlika je u tome što se proračun sastavlja za buduće razdoblje radi kontrole potrošnje i najučinkovitije uporabe raspoloživih financijskih sredstava. S

druge strane, bilanca uspjeha odnosi se na prošlo završeno razdoblje i uobičajeno se sastavlja na kraju godine, iako ju, prema potrebi, možete sastavljati i češće kako biste pratili dinamiku ispunjenja financijskih ciljeva kućanstva.

Prihodi i rashodi kućanstva iskazuju se prema načelu blagajne, što znači da se evidentiraju u trenutku kada je novac stvarno primljen, odnosno isplaćen. Pozitivna vrijednost razlike između ukupnih prihoda i ukupnih rashoda u bilanci uspjeha naziva se čisti novčani tok, neto štednja ili novčani višak.

Primjer bilance uspjeha za pojedinca/kućanstvo

PRIHODI I PRIMICI u kunama	
Plaća 1 (neto iznos)	7.100
Plaća 2 (neto iznos)	3.700
Honorarni posao	1.200
Kamate na štednju	50
Dividende	1.000
Prihodi od najma	1.500
Primljeni darovi	300
Prihodi od prodaje imovine	0
Transfer iz sredstava ranije kumulirane štednje	2.000
Ostalo	200
Ukupno	17.050

UKUPNI RASHODI I IZDACI u kunama	
Otplata stambenog kredita ili najamnina	5.400
Otplata auto-kredita	900
Plaćeni troškovi po kreditnim karticama	500
Račun za potrošnju električne energije	310
Račun za potrošnju plina	230
Račun za potrošnju vode	180
Telekomunikacijske usluge	480
Odvoz smeća	100
HRT pretplata	80
Troškovi vrtića	300

Zašto ovo nismo učili u školi?

Izdaci za hranu domaćinstva	3.150
Mliječni obrok u školi	120
Higijena	900
Nabavka knjiga i bilježnica za školu	90
Odjeća i obuća	250
Rekreacija i sport	350
Osobne potrebe	300
Kazne i pristojbe	150
Džeparac za dijete	150
Ostalo	200
Ukupno	12.910
ČISTI NOVČANI TOK (neto štednja, višak)	3.140

Umirovljenje ne mora biti skupo

Procjenjuje se da u mirovini trebamo 70 % trenutčne plaće za život, a dobit ćemo manje od 50 %. Zato je mirovinska štednja danas najvažnije ulaganje za godine u kojima ćete biti financijski najranjiviji.

Razdoblje koje ćete provesti u mirovini, a time i vaši troškovi, dodatno se povećavaju zbog produljenja očekivanog životnog vijeka. Mirovinski sustav postaje sve slabiji, a vi sve odgovorniji za vlastitu mirovinu. Stoga je potrebno što prije (a najbolje čim se zaposlite) početi štedjeti za starost.

Obvezno mirovinsko osiguranje u Republici Hrvatskoj organizirano je prvim i drugim stupom mirovinskog sustava, a može se ugovoriti i dobrovoljno mirovinsko osiguranje – popularno zvano treći stup.

Prvi i drugi mirovinski stup obvezni su, a treći je stup dobrovoljan (tzv. dobrovoljna mirovinska štednja). U prvome stupu osiguranici izdvajaju 15 % bruto plaće, a u drugome mirovinskom stupu 5 % bruto plaće. Prvi se stup temelji na međugeneracijskoj solidarnosti, što znači da uplate osiguranika služe za isplatu mirovina sadašnjim umirovljenicima. Drugi i treći mirovinski stup temelje se na individualnoj kapitaliziranoj štednji, koja se do odlaska u mirovinu kapitalizira ulaganjem u obvezne mirovinske fondove.

Danas je odgovornost za brigu o mirovini prebačena na pojedince pa su se pojavili novi oblici i mogućnosti privatne štednje. Među ostalim, pojavili su se i novi mirovinski sustavi koji su građanima omogućili da osobnom mirovinskom štednjom stvaraju svoja buduća primanja. Neki od oblika štednje za mirovinu mogu biti oročena štednja u banci, životno osiguranje ili štednja u dobrovoljnim mirovinskim fondovima.

Unatoč spomenutim dostupnim financijskim proizvodima, zbog nedovoljne informiranosti, niske financijske i mirovinske pismenosti, ali i zbog nepovjerenja u nove oblike štednje, mnogi građani i dalje ne štede za svoju mirovinu.

Kako biste kreirali plan štednje za mirovinu

- 1) definirajte osobne financijske ciljeve
- 2) izradite osobni proračun
- 3) odaberite željeni štedno-ulagački proizvod
- 4) stalno izdvajajte određeni iznos štednje planiran proračunom.

Prednosti dobrovoljne mirovinske štednje:

- pojedinac sam odlučuje o iznosu uplate
- država na sve uplate do 5000 kn godišnje dodaje 15 % poticaja (do 750 kn godišnje)
- uplate poslodavca u dobrovoljni stup mirovinskog osiguranja ne smatraju se plaćom do iznosa od 500 kn mjesečno, odnosno 6000 kn godišnje, a poslodavcu se vode kao porezno priznat izdatak
- sredstva na osobnom računu u dobrovoljnome fondu ne mogu biti predmetom ovrhe, dijelom stečajne mase mirovinskog društva ili banke skrbnika preko koje fondovi ulažu na tržištu, što daje posebnu sigurnost štedišama
- redovitom štednjom pojedinac se brine za svoju budućnost.

Nedostatci:

- sredstva su dostupna s navršениh 50 godina života
- primjenjuje se ulazna i izlazna naknada
- nitko ne može jamčiti da će štednja u dobrovoljnim mirovinskim fondovima stalno donositi visok prinos.

Koliko je potrebno za život u mirovini

Vrlo je teško reći koliko je novca dovoljno za bilo što, pa tako i za mirovinu jer pojam „dovoljno“ ovisi o životnom standardu na koji je pojedinac navikao, odnosno o njegovim potrebama i željama. Zna se da su mirovine većine današnjih umirovljenika niske, a trenutačni sustav mirovinskog osiguranja neodrživ. Prilično je sigurno da će buduće mirovine većine današnjih zaposlenika također biti vrlo niske – i to one iz prvog i drugog mirovinskog stupa. Razdoblje koje pojedinac provodi u mirovini, a time i ukupni troškovi dodatno su povećani zbog produljenja očekivana životnog vijeka. Sustav postaje sve slabiji, a pojedinci sve odgovorniji za vlastitu štednju i standard koji će imati u mirovini.

Više o dobrovoljnoj mirovinskoj štednji educirajte se na <https://www.mirovinskifondovi.hr/>

Briga za stare roditelje

Kako svojim roditeljima pomoći da stare dostojanstveno a pritom im ne nametati vlastite standarde i ideje? Donosimo nekoliko savjeta kako to možete učiniti.

Većina starijih roditelja nije svjesna ili odbija razgovarati o vlastitim smanjenim sposobnostima. To je za njih zastrašujuće vrijeme i zbog toga mnogi zadržavaju ili skrivaju bitne informacije od svoje odrasle djece. To se najčešće događa zbog sljedećih razloga:

- straha od gubitka neovisnosti i dragocjene privatnosti
- straha od priznavanja smrtnosti
- straha od promjene novog okruženja, novih rutina i novih ljudi
- ne žele opterećivati svoje najmilije svojim brigama i problemima
- straha od troškova bilo kakvog tretmana ili njege koje njihovo stanje može zahtijevati
- neugodno im je priznati da više ne mogu obavljati određene zadatke
- moguće je da su se već suočili s problemima demencije ili znatnim smanjenjem kognitivnih sposobnosti što ih sprječava u prepoznavanju njihovih problema i ograničenja.

Kao njihovo dijete i vi zbog straha ili nemogućnosti da priznate smrtnost vlastitih roditelja, također možete propustiti znakove njihovih smanjenih sposobnosti. Odrasla djeca najčešće ne prepoznaju pravovremeno znakove potrebne brige o svojim roditeljima zbog sljedećih razloga:

- ne želite priznati da vaši roditelji stare i da su svakog dana bliži smrti;
- bojite se mogućnosti financijskih, emocionalnih i društvenih troškova;
- bojite se da ne znate koje je korake potrebno poduzeti s ciljem rješavanja njihove situacije;
- bojite se da će briga o vašim roditeljima ugroziti vaš brak, posao i život općenito i sl.

Evo nekoliko savjeta kako započeti plan brige za svoje roditelje.

1. Pripremite se za razgovor.

Gotovo ni jedno odraslo dijete ne želi potezati pitanje „što ako“ sa svojim roditeljima i ni jedan roditelj ne želi priznati da će jednog dana trebati pomoć svoje djece za obavljanje možda i najosnovnijih životnih aktivnosti. Prije nego što osmislite plan brige za svoje roditelje, upitajte se:

- S kime započeti razgovor?
- Koje su vaše najveće brige i koji su vaši prioriteti u brizi za vaše roditelje?
- Koja je najbolji mogući ishod vašeg razgovora?
- Koji je najgori mogući ishod vašeg razgovora?
- Kako će vaši roditelji i drugi članovi obitelji reagirati na ono što im želite reći?
- Kakve su uobičajene reakcije članova vaše obitelji kada se govori o neugodnim i teškim temama?
- Uz emotivnu podršku, možete li i želite li te koliko svojim roditeljima pružiti financijsku podršku?

2. Razgovarajte s roditeljima i otkrijete koje su njihove potrebe i želje.

Vaše planove ne provodite u djelo prije nego što ste o njima razgovarali sa svojim roditeljima. To je važno ne samo zato da biste zaštitili interes svojih voljenih nego i zato što bi vam takvo ponašanje moglo donijeti neželjene pravne probleme.

Zašto ovo nismo učili u školi?

Tijekom razgovora, saznajte koji su planovi vaših roditelja, ako ih imaju. Žele li se umiroviti u stanu (ostati u vlastitom domu) ili će preseliti k nekom od djece? Žele li i ima li smisla da se presele u dom za starije osobe u kojem će imati potrebnu njegu? S koliko novca raspolažu i imaju li ušteđevinu, štednju za mirovinu ili fond štednje za crne dane?

3. Donesite odluke i napravite plan potrebnih aktivnosti.

Kad pratite zdravlje roditelja i njihovu sposobnost za samostalan život, vidjet ćete trebaju li oni vašu pomoć, oko čega i koliko.

Osim pronalaska odgovarajućeg smještaja, u plan bi bilo pametno uvrstiti i pitanje raspodjele imovine poslije smrti roditelja te ih uputiti na sastavljanje oporuke ako je već nisu sastavili. Na taj način vi i roditelji imate mogućnost porazgovarati o raspodjeli ostavštine sa svim potencijalnim nasljednicima što može ukloniti mogućnost ulaska u parnični postupak zbog kasnijeg neslaganja svih uključenih. Jednako tako, pisanje oporuke zahtijeva detaljan popis ukupne imovine i obveza vaših roditelja što će vam omogućiti bolji uvid u stanje njihovih financija, kao i u njihove trenutačne mogućnosti i potrebe. Tako možete izbjeći i mogućnost nasljeđivanja dugova.

Oporuke i što trebate znati

Gubitak roditelja ili bilo kojeg člana obitelji težak je za svakog pojedinca. U tom trenutku, ožalošćeni se često moraju suočiti i s pitanjem nasljedstva pokojnika. Ako sve niste ugovorili unaprijed, to može biti dodatni stres za vas i vašu obitelj.

Jedan od vrlo važnih dokumenata za svaku odraslu osobu, posebice onu koja ima nasljednike jest sastavljanje oporuke. Oporuka je pravni dokument u kojem se osoba izjašnjava o načinu na koji će se njezina imovina raspodijeliti poslije njezine smrti. To je izjava iz koje je razvidna posljednja volja ostavitelja.

U razvijenim zemljama briga za imovinu i financije i nakon smrti jedan je od uobičajenih koraka planiranja osobnih financija. Posljednjih godina sastavljanje oporuka postaje sve češća praksa i u Hrvatskoj. Prema zakonu,

oporuku može napraviti svaka osoba sposobna za rasuđivanje, s navršenih 16 godina života.

Bez obzira na to jeste li se pobrinuli za oporuku ili niste, vaša imovina bit će prenesena vašim nasljednicima. Kada odlučite sastaviti oporuku, imate mogućnost jasno i nedvosmisleno izraziti svoju volju u vezi s raspodjelom imovine nakon vaše smrti. U protivnom, vaša imovina bit će raspoređena u skladu sa zakonskim pravom o nasljeđivanju. Drugim riječima, ako nemate oporuku, imovinu će naslijediti vaši zakonski nasljednici, i to prema nasljednom redu.

Prvi su nasljedni red potomci, posvojenici te bračni partner, pri čemu svi nasljednici prvoga nasljednog reda dijele imovinu na jednake dijelove. Važno je istaknuti da su u postupku nasljeđivanja prava izvanbračnog partnera, kao i prava partnera istospolnih zajednica istovjetna pravima bračnog druga. Drugi nasljedni red čine roditelji, braća, sestre i potomci ostavitelja. Kada ostavitelj nema potomke, njegovi roditelji nasljeđuju polovicu imovine podijeljenu na jednake dijelove, a drugu polovicu nasljeđuje bračni dug (izvanbračni partner).

Bitno je znati kako je oporuka napisana u skladu sa zakonom jača od zakonskog prava nasljeđivanja.

Kada i kako napisati oporuku

Tri su osnovne vrste oporuka:

- privatna oporuka
- javna oporuka
- oporuke u izvanrednim okolnostima.

Privatna oporuka jest vlastoručna oporuka te oporuka koja je napisana pred svjedocima. Vlastoručna je oporuka ona koju je ostavitelj samostalno sastavio, napisao i potpisao. Kako bi vlastoručna oporuka bila pravno važeća, poželjno je da sadržava određene elemente koji uključuju mjesto i datum sastavljanja oporuke.

Datum je osobito važan jer će se pri postojanju dviju oporuka uvijek primjenjivati ona novijeg datuma. Oporuka mora jasno precizirati što od imovine kome ostavljate te je važno navesti OIB osobe kojoj se imovina ostavlja te druge važne detalje poput naziva katastarske čestice ako ostavljate nekretninu, broj ra-

čuna i ime banke ako je riječ o financijskoj imovini i sl. Ako postoji više nasljednika, iznimno je važno jasno precizirati kome se ostavlja koji dio imovine (preporučljivo je vlasništvo odrediti u postotku). Oporuka može biti napisana pisanim ili tiskanim slovima, ali mora biti potpisana pisanim slovima. Oporuku nije potrebno ovjeravati u odvjetnika ili javnog bilježnika.

Za razliku od vlastoručne oporuke, oporuka pred svjedocima jest oporuka koja nije pisana vlastoručno već je tiskana te zbog toga mora biti ovjerena uz dva svjedoka. Svjedoci mogu biti punoljetne osobe kojima nije oduzeta poslovna sposobnost i koje znaju čitati i pisati. Obje vrste privatnih oporuka možete čuvati u kući ili ih možete dati na čuvanje osobama od povjerenja (npr. članu obitelji, prijatelju, javnom bilježniku i sl.). Poslije smrti ostavitelja, prilikom ostavinske rasprave privatnu oporuku potrebno je dostaviti javnom bilježniku.

Druga vrsta oporuka jesu javne oporuke. Javna je oporuka ona koju sastavlja sudac općinskog suda, javni bilježnik ili inozemno konzularno predstavništvo Republike Hrvatske na zahtjev ostavitelja. Kao i privatnu oporuku, i nju možete čuvati u kući ili je dati na čuvanje drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi.

Treća su vrsta oporuke koje su sastavljene u izvanrednim okolnostima, primjerice pri elementarnim nepogodama kao što su potresi, poplave i sl. Zbog specifičnih okolnosti i nemogućnosti sastavljanja oporuke u nekom od uvriježenih oblika, oporuke sastavljane u izvanrednim okolnostima nisu u pisanom već u usmenom obliku, pred svjedocima.

Kako bi oporuka bila važeća, važno je da ostavitelj svoju posljednju volju iskaže usmeno i istodobno pred najmanje dva svjedoka. Oporuka sastavljena u izvanrednim okolnostima prestaje vrijediti nakon proteka 30 dana od dana prestanka izvanrednih okolnosti u kojima je sastavljena.

Što je ostavinski postupak i kako se provodi u praksi

Postupak kojim se aktivira volja ostavitelja koja je navedena u oporuci naziva se ostavinski postupak. On se pokreće pošto sud primi smrtovnicu ostavitelja ili izvadak iz matice umrlih. Za provedbu ostavinskog postupka zadužen je općinski sud ili javni bilježnik. Za ostavinsku raspravu određuje se ročište na koje sud poziva izvršitelja oporuke (ako je imenovan) i sve zainteresirane osobe, kao i osobe koje bi prema zakonu mogle polagati pravo na nasljedstvo ako postoji oporuka.

Glavni je cilj ostavinskog postupka identificiranje nasljednika, imovine i prava koja pripadaju nasljednicima i drugim osobama. Kada nema spornih elemenata, ostavinski postupak traje kratko i rješenje o nasljedstvu izdaje se unutar mjesec dana.

Međutim, ako između nasljednika nastane spor, ostavinski se postupak prekida, a nasljednici se upućuju u parnicu. Pri parničanju ostavinski postupak može trajati jako dugo i za uključene sudionike biti velik trošak.

Porez na nasljedstvo

Važno je znati da se na naslijeđenu imovinu plaća porez na nasljedstva i darove. Porez na nasljedstva i darove plaća se po stopi od 4 posto, a o oslobođenjima i olakšicama informirajte se na <https://www.porezna-uprava.hr>

Kada porez nije plaćen, porezna uprava ima ga pravo naplatiti iz ukupne imovine. Također, pri kašnjenju se obračunavaju zatezne kamate, pa s podmirenjem porezne obveze nije pametno odugovlačiti.

Naslijeđivanja dugova i kako ih izbjeći

Često se događa da ostavitelj uz imovinu ostavi i dugove poput nepodmirenih režijskih troškova ili obveza u vezi s kreditima. Tada se i dugovi i imovinu prenose na nasljednike.

Olakotna je okolnost naslijeđivanja dugova u tome što su nasljednici odgovorni za ostaviteljeve dugove, ali samo do visine vrijednosti naslijeđene imovine. Jednako tako, ako ima više nasljednika, svaki od njih podmiruje dugove u skladu sa svojim udjelom u ukupno naslijeđenoj imovini.

Nepovoljna je okolnost to što za dugove svi nasljednici odgovaraju solidarno, što znači da vjerovnik može zahtijevati ispunjenje obveze od bilo kojeg nasljednika ili od svih u isto vrijeme, bez obzira na to je li provedena razdioba nasljedstva ili nije.

Jednako tako, financijski problemi i dugovi mogu se javiti prilikom provedbe ostavinskog postupka koji je opterećen sporovima. Može se dogoditi da potencijalni nasljednici moraju plaćati dospjele dugove iako je neizvjesno hoće li i kada doći u posjed naslijeđene imovine. Jedini način da izbjegnute plaćanje dugova jest da se na ostavinskoj raspravi odreknete nasljedstva.

Odluke za uspješno upravljanje novcem u važnim životnim događajima

Ljudi ponekad donose pogrešne odluke u vezi s novcem zato jer ih nitko nije naučio kako odgovorno njime upravljati. Ne brinite – ova vam brošura na jednostavan i razumljiv način objašnjava kako planirati svoje financijske ciljeve i pomoći vam da donosite ispravne financijske odluke.

